

'Versteende religie' voert ons terug naar 'speelse Oude Testament'

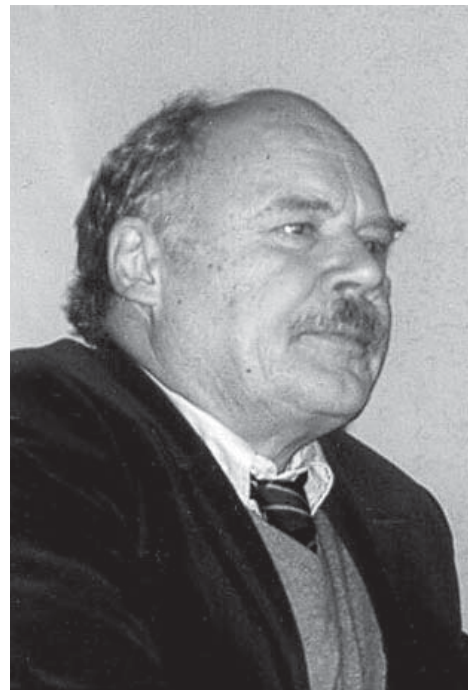
'Solidariteit in afkomst en in toekomst. Dat moet de islamdiscussie opleveren. Wie achter zijn eigen Messias en Profeet teruggaat tot op de oude profeten, vindt een verklarend woordenboek voor het heden en een wegwijzer naar de toekomst.'

Zo schrijft Hans Dirk van Hoogstraten in de epiloog van zijn boek *Versteende religie*. Uit dit citaat blijkt al dat Van Hoogstraten een bredere benadering voorstaat dan de confrontatie Westerse Verlichting contra fundamentalistische islam, vice-versa.

Dat kon ook wel worden verwacht van deze theoloog met een brede scoop, geboren in 1937, die heeft samengewerkt met Arend van Leeuwen, eveneens een breed georiënteerd denker en publicist over theologie en economie. Hans Dirk van Hoogstraten is indertijd gepromoveerd op een proefschrift over Dietrich Bonhoeffer en is zich in het spoor van Bonhoeffer en Van Leeuwen gaan bezighouden met de vragen rondom religie. Dat bracht hem tot publicaties waarin religie in verband wordt gebracht met de ontwikkelingen in de economie, met gevolgen in de sociale sfeer en voor het ecologisch evenwicht. Vier jaar geleden was Van Hoogstraten gastspreker op het ledenweekend van de Woodbrookers. Sindsdien heeft het rijk georkestreerde boek *Versteende religie* vorm gekregen, waarvoor de discussie in Barchem mede een aanzet bood.

Lichte en speelse toon

De grote verdienste van dit boek is dat het in het nog altijd hanteerbare formaat van een stevig uitgevoerd pocketboek, en

Met Hans Dirk van Hoogstraten terug naar de wortels

vooral door de lichte, speelse toon bij tegelijkertijd onverbidde ernst, een aantal verschijnselen op mondiale schaal bij de kop pakt en die in het verband zet van wat hij noemt 'versteende religie'. Voor de metafoor hoefde Van Hoogstraten niet ver van huis omdat de verzameling van zijn vrouw van versteende levende wezens uit vroeger tijden een handreiking voor de verbeelding betekende.

Van Hoogstraten ziet de edele speelse wijze waarop bij Mozes en de profeten aan het verbond van God en mens vorm wordt gegeven zich verstenen in de drie uitlopers: de staat Israël, maar vooral het christelijke Westen en de islam. De staat Israël,

voor zover bijvoorbeeld de Palestijnen als de Filistijnen van het Oude Testament worden gezien, waar onbarmhartig mee kan worden omgegaan, het christelijke Westen in zijn antisemitisme door de eeuwen, culminerend in de Holocaust, in sommige van zijn ‘fundamentalismen’, maar zeker in zijn met religieus gezag uitgeoefende kapitalistisch-systeemdenken en ten slotte de islam in zijn voormoderne eenheid van ‘kerk en staat’ en de extremistische uitingen van onverdraagzaamheid jegens anders- en ongelovigen, een hardnekkig antisemitisme inclusief.

Actuele thematiek

Het is een huzarenstuk van compositie om deze vrijwel alomvattende actuele thematiek te laten lopen via een indeling in de steden Mekka, Wenen, Athene, Jeruzalem, Berlijn en New York. Wie zo te werk gaat moet als schrijver bestand zijn tegen paradoxen (en de lezer dientengevolge ook). Neem New York, stad met de grootste groep Joden buiten Israël, maar toch ook verbonden met *Gods own country*, alhoewel net iets minder pregnant beleden dan elders in de VS, echter bovenal de stad van Wall Street en de effectenfirma’s in de Twin Towers die het doelwit waren op de elfde september 2001.

En neem Saoedie-Arabië, steenrijk (over verstening gesproken) door de olie en alle moderne toepassingen daaraan verbonden, maar rigide tot en met als hoeder van de islam.

En dan de spanning tussen de intern-Westerse kritiek op de ‘versteende religie’ van het kapitalistische groeidenken en de moslim-aanvallers die zich met vliegtuigen in de hooggebirgen van dit kapitalisme boren.

Kritiek op totaal verschillende titel, respectievelijk vanuit het op de bres staan voor de ‘open samenleving’ en uit naam van absolutistische aanspraken van een Profeet die met de oud-joodse profeten niet zoveel heeft uit te staan.

Het knappe van dit boek is dat de schrijver zonder ook maar één paradox of tegenspraak glad te strijken in staat is tot een zodanig systematische aanpak dat een volstrekt overtuigend beeld verschijnt van wat met de verstening van religie ons

overkomt. Behalve, maar wel in de lijn van, de Thoragetrouwheid is de inzet van de late Bonhoeffer met zijn religiekritiek zeer dienstbaar aan Van Hoogstraten's bedoelingen. Naast de reductionistische verhalen van H. Kuitert en K. Hendrikse, waarbij men kan verzuchten: nou en..., is de kritiek in de lijn Bonhoeffer-Van Hoogstraten veel vruchtbaarder, want getuigend van een dynamiek die meer recht doet aan het appèl van de oudjoodse bijbel Tenach. En om Athene, Mekka en New York door middel van Weense therapie en de Berlijner Bonhoeffer naar Jeruzalem te brengen is een veel rijker geïnstrumenteerde operatie dan wat er doorgaans van de discussiepodia en opiniepagina's van onze dag- en weekbladen over de islamdiscussie en over Gods wel of niet bestaan tegemoet klinkt. Dus klagen dat de islamdiscussie voorrang krijgt boven de dialoog met het jodendom is met Van Hoogstraten's boek in de hand niet meer mogelijk.

Wouter Lookman

Hans Dirk van Hoogstraten: Versteende religie. Essay over enkele essentiële elementen in de islamdiscussie. Uitgeverij Skandalon. Prijs 19,50
ISBN 978-90-76564-39-5.